

Nens sortint de l'escola de Lles. Aquest és un dels deu alumnes que té Susanna Marquilles, la mestra d'aquest poble de la Cerdanya.

L'educació sense pissarres

Els nens i nenes pirinencs van a unes escoles en què les pissarres no tenen el mateix ús exemplificador que en les dels seus companys de generació de la plana i les grans ciutats. Són pocs, mestres i alumnes, i aquests darrers aprenen cadascú al seu ritme.

En Sergi té sis anys i viu a Burg, un poble minúscul a un quilòmetre i mig de Tírvia, un altre poble petit del Pallars Sobirà, a l'alt Pirineu. Allí hi ha la seva escola. "Cada dia el meu pare —explica en Sergi— deixa les eugues, els pollins, les vaques i els corders i ens hi duu amb el cotxe, a mi i a ma germana Jovita, de cinc anys." Aquest curs en són sis, inclòs el seu cosí Aleix, de sis anys. I tots, menys la Jovita i en

Sergi, són de Tírvia. A l'octubre també va venir la Catalina, una nena de quatre anys filla d'una alemanya de les bordes de Tresor. Però ara no ve perquè la neu els té incomunicats. També a Burg i a Tírvia cada any passen uns dies incomunicats pel mal temps. Com en Sergi i els seus companys, hi ha altres nens i nenes que cursen ensenyament primari en unes escoles molt peculiars, situades en unes muntanyes que per molt amunt

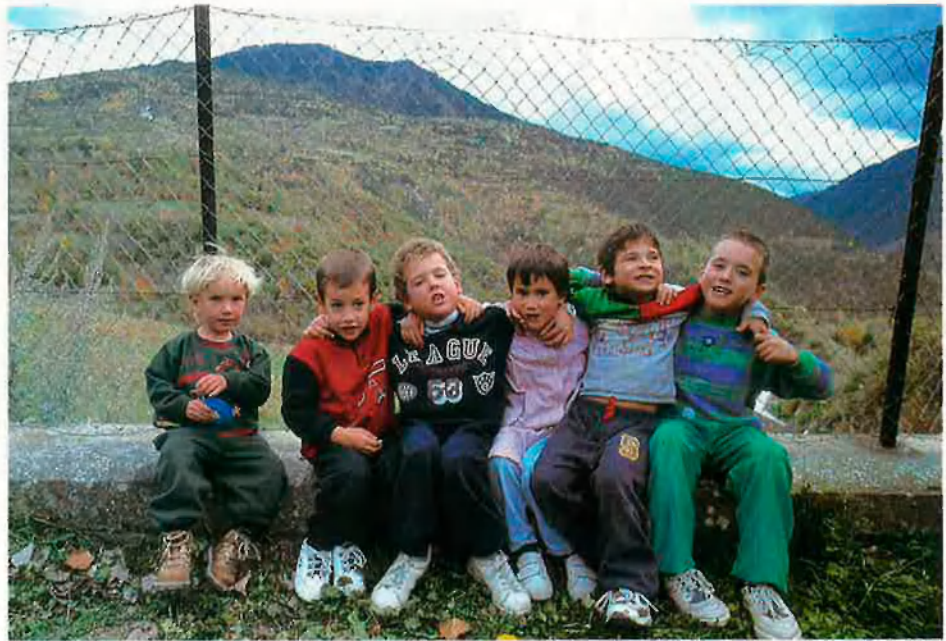
que estiguin, no tots els qui hi viuen creuen que són al paradís.

Primer petó difícil. L'estrès del mestre no existeix en aquestes escoles. No hi ha classes magistrals, ni les divisions entre mestres pro i antidirector. Les pissarres no serveixen per a corregir els exercicis de tots, perquè no hi ha exercicis de tots. Tampoc van massa bé els llibres oficials, pensats per a classes grans. Els alumnes no po-

den fer rotllanes grans per jugar, i les possibilitats de l'innocent primer petó són escassíssimes, tot per manca d'oferta. Per això també, els ulls del mestre abracen molt més. Ningú pot copiar, ningú es pot fer l'orni, ningú es pot avorir, ningú pot fugir d'estudi. Aquests alumnes tenen poc a veure amb la majoria dels seus companys de generació que viuen al pla i en nuclis urbans. A la muntanya el dia s'acaba molt aviat, i el temps i les comunicacions difícils ho fan tot més lent. També són, però, la darrera àncora de molts pobles abans de quedar buits.

Les escoles rurals d'alta muntanya estan marcades pels números. Un alumne menys que l'any anterior pot significar la desaparició de l'escola. Cada mes de juny algun ajuntament s'adona de la magnitud de la tragèdia que significa, per exemple, que un estudiant se'n vagi a fer l'ESO fora del poble i es quedin amb una escola de quatre nens. Aleshores, l'alcalde corre a oferir la lluna en un cove a la família que sigui, a canvi de nens i nenes per escolaritzar. El mínim per existir són cinc alumnes i un mestre.

El darrer cas d'aquesta desesperació es va esdevenir a Lles (Cerdanya). La crida, feta el juny de l'any passat, oferia, a canvi d'ànimes infantils, un lloc on viure de franc. Van arribar-hi més de 80 sol·licituds, que al final van quedar en quatre famílies, que provenien de Sabadell, Sant Feliu de Llobregat, Mallorca i València.

Ara Susanna Marquilles, la professora de Lles, té deu alumnes, amb edats que van dels tres als deu anys. Susanna fa quatre anys que és a Lles, "primer vaig tenir por, però després he vist que és una delícia". La primera reacció de Susanna és usual en els mestres rurals de la zona. I no cal ser pedagog ni tenir fills per entendre l'exasperació d'un tutor en posar-se per primer cop davant de cinc xiquets d'edats i cursos diferents. Cal multiplicar per cinc una classe "normal"? A qui ens adrecem primer, i mentrestant, què en fem dels altres? Per on es comença?

Alumnes autònoms. En Miquel Moya, professor de Prats (Cer-

danya), amb vuit nens i nenes per educar, arriba a classe de bon matí... Més que arribar, com altres mestres rurals baixa del primer pis de la casa on viu, a la planta, on hi ha l'aula de l'escola. Els més grans ja saben què han d'estudiar i per quan ho han de tenir enllestit, així que només arribar trien quins exercicis faran. Mentre aquests fan ús de l'autonomia, en Miquel pot dedicar-se als més petits. "Es una educació molt individualitzada, que fomenta que s'espavilin sols i on el mestre s'adapta al ritme del nano", explica en Miquel. El gran avantatge és l'aprenentatge a tres bandes. És a dir, l'alumne absorbeix cada tema tres vegades: primer quan escolta com el mestre ho ensenya als més grans; després i amb més atenció quan li l'ensenya a ell; i en tercer lloc pot escoltar -i repassar- quan el mestre ho ensenya als més petits. Pel professor, el canvi de xip cada vegada que ha d'atendre un alumne és atabalador al principi, però amb el temps acaba aprenent a respondre preguntes ben dispaars en un temps rècord.

A la fitxa oficial d'en Sergi, a Tírvia, o d'en Miquel, no el mestre de Prats sinó un alumne de Lles, consta que un fa segon i l'altre cinquè. Les seves mestres, a diferència de les escoles grans, poden permetre's el luxe d'endarrerir o

Escolars de Tírvia (dalt), on són sis alumnes per una mestra, Montse Tosquella: els més grans acostumen a ajudar els més petits i a jugar-hi. A sota, Susanna atén els més petits a Lles, mentre la professora itinerant s'ha endut els més grans per fer gimnàstica. Els mestres itinerants passen per les escoles tres cops per setmana.

RICARD CUGAT

Nens i nenes a l'escola de Lles.

L'any passat aquesta escola va estar a punt de tancar per manca d'alumnes, per això l'ajuntament va fer una crida oferint casa a les famílies amb nens per escolaritzar. De les 80 sol·licituds se'n van triar quatre, provinents de Sabadell, València, Sant Feliu de Llobregat i Mallorca.

avançar en el temari segons la resposta de cada estudiant. Així, per exemple, "en una escola gran —explica Montse Tosquella, mestra de Tírvia— a P4 els hi ensenyen les vocals, però aquí et pots trobar que els nens tiren més; com em passa a mi, que en tinc un de primer, l'Aleix, que ja llegeix molt bé".

L'escassetat de matriculacions també té un cantó negatiu. Els alumnes tenen pocs o cap referent del mateix nivell amb qui comparar-se. I a l'hora de pati això pot ser dramàtic. En Miquel de Lles, per exemple, ni es queixa per no poder jugar un partit de futbol com cal. Mai han estat prou nens i nenes de la mateixa edat per a provar-ho. Com a màxim ha pogut triar entre jugar a pilota amb la paret o acor-

dar alguna altra cosa amb xics i xiques d'edat diversa. Això darrer que fa tanta ràbia a qualsevol nen d'una escola gran, per en Sergi és la normalitat, i encara bo que enguany amb en Juanjo, que ha vingut a Lles des de Sabadell, ja pot fer un "atac i gol" mínim.

Evitar el despoblament. Juguin al que juguin, quan surten esperitats de la classe per esbargir-se és un dels moments en què els pobles bateguen més. Sobretot en aquells llocs com Prats o Lles en què una plaça de la vila fa de pati, i els més grans del poble hi acudeixen a respirar vitalitat. I és que avui aquestes escoles són signe de supervivència, bàsiques per evitar el despoblament. Per això mestres, pares i la resta de vilatans fan mans i mànigues per conservar l'escola. Alguns fins i tot miren de reüll, i amb esperança, les parelles novelles o qualsevol panxa femenina més apomada del que és normal.

La història ensenya que en molts pobles muntanyencs la pèrdua de l'escola és el primer pas del despoblament definitiu. Els centres, però, no tanquen solament per manca de clients. Sovint no tenen infraestructura ni mitjans per atendre les necessitats de les famílies de la zona. Per molts pares i mares, enfeïnats tot el dia, la majoria en el sector de serveis i la resta a granges

i camps, és un problema haver d'anar a buscar el nen o nena a l'hora de dinar. Sobretot pels qui viuen o treballen fora del nucli on hi ha l'escola. S'han donat casos en què la família, tot i mantenir la feina al poble, s'han instal·lat a viure a la Seu o altres ciutats grans properes perquè així poden deixar el fill a l'escola durant tot el dia.

I és que el menjador, aquesta mena de taverna de gnoms enfollits d'una a dues del migdia, és bàsica per a moltes escoles. I quan no n'hi ha, els afectats busquen alternatives. A Tírvia, per exemple, no hi ha menjador i això va fer que la Jovita i en Sergi, de Burg, estiguessin a punt de matricular-se a l'escola de Ribera (a 9 km), un poble més gran. Al clam d'"Organitza't i lluita per evitar el despoblament", els pares d'en Sergi i la Jovita van aconseguir una beca, que paguen a tres mares de companys dels seus fills, de Tírvia. Aquestes, cada setmana s'encarreguen, per torns, de fer arribar dues safates amb el dinar per als xiquets de Burg, i mentre ells dos es queden a l'escola la resta se'n va a casa. "El menjar ens agrada, però avui ens ha tocat salsitxes de frankfurt —explica Sergi—, que ni a la Jovita ni a mi ens agraden gens, però la Montse, la senyoreta, ja m'ha dit que li ho dirà a la senyora que ha fet el dinar perquè la propera vegada ens faci una altra cosa més bona."

En les escoles del Pirineu els pares i mares s'han d'organitzar per força, per aquestes i altres coses, si volen tenir les mateixes oportunitats que a la plana. A més de fer de transportistes i cuiners, en molts casos també s'ajunten amb els d'altres centres i paguen activitats extrascolars difícils de trobar en aquests topants, com dansa, dibuix o ceràmica. La qüestió és que l'escola es mantingui, i que no sigui una complicació pels pares dur-hi els fills.

Les necessitats especials d'aquestes escoles d'alta muntanya es podrien atendre millor amb la creació d'una delegació d'Ensenyament específica per a aquestes comarques, segons l'alcalde de la Seu d'Urgell, Joan Ganyet. Així, el 19 d'octubre passat Ganyet va presen-

tar al Parlament una proposta no de llei per a crear aquesta delegació.

Actualment a les comarques de l'alt Pirineu, que són Alt Urgell, Alta Ribagorça, Vall d'Aran, Cerdanya i els dos Pallars, hi ha 1.754 escolars d'educació infantil (de 3 a 6 anys) i 3.194 d'educació primària (de 6 a 11 anys). L'any 1989, i gràcies a la tossuderia de mestres pioneres com Rosa Campà, milloraren les condicions d'escolarització als pobles petits i aïllats amb la posada en funcionament al Principat de les Zones Escolars Rurals (ZER). Aquest sistema d'organització agrupa diversos centres per compartir serveis i activitats, que poden ser mestres itinerants, substituïts per a malalts, excursions o jocs florals. Al País Valencià hi ha moltes menys escoles rurals que al Principat. Des de fa un any existeix la fórmula dels Col·legis Rurals Agrupats (CRA), que és semblant a les ZER, i on escoles d'una zona s'apleguen i formen un mateix centre.

Amb les ZER també ha millorat la percepció que tenen els mestres d'anar a ensenyar a escoles rurals. "Abans no és que estigués mal vist pujar aquí dalt —diu en Miquel, mestre de Prats—, simplement és que no estava vist. Això ha canviat." Fa uns anys només hi arribaven els que els hi tocava o els que volien fer punts, i només pensaven en una oportunitat per fugir-ne. Ara, en canvi, és diferent. Amb les ZER en funcionament els mestres no es veuen tan aïllats. Miquel va arribar a la Cerdanya per un error en fer la sol·licitud de destinació, però ara es troba molt bé a la seva plaça i no preveu d'anar-se'n. Altres mestres com la Susanna o la Montse, que tampoc són originàries del lloc on fan classe, també estan contentes amb la seva feina actual. La independència, el lloc i l'estreta relació amb nens i pares compensen en bona part la solitud. Els mateixos mestres reconeixen que ara l'escola rural "és moda", encara que tampoc hi ha allaus de peticions per anar-hi.

'Ja estic!'. En Pau, tirvià de quatre anys, acaba de pintar un dibuix i s'acosta a la senyoreta

RICARD CUGAT

La canalla de Tirvia. En aquesta escola els pares s'han organitzat i cada setmana una família fa el dinar pels dos nens que no són del poble i que s'hi queden a dinar.

amb un dels seus "ja estic!" més convincents. Aquesta és una de les frases més repetides en una classe d'una escola rural qualsevol, sobretot pels més petits. Seguida de "I ara què fai?". Aleshores la Montse li pregunta què vol fer, si llegir un conte o fer un collaret de boles de colors. I ell tria el collaret. Al seu costat s'hi posa la Jovita i li explica un conte. És clar que se l'inventa mirant els dibuixos de les pàgines, perquè encara no sap llegir. Mentrestant, la resta de companys de classe fan altres coses, amb una intersecció solidària entre ells constant. L'única

pega és que quan arribin als dotze anys i facin l'ESO o FP aprenguin que no és normal aixecar-se enmig de la classe per agafar un llibre, per preguntar alguna cosa al mestre o ajudar a un o altre company. Pels pares, tot i la por inicial de dur els seus fills d'escola mínima a una escola màxima, després reconeixen que ni tot són flors i violes ni tot és un daltabaix. Funcionen com els altres però potser són més independents. Simplement aprenen a ser gregaris i quan han acabat un exercici ja no diuen "ja estic".

Oriol Cortacans